

QUẢN LÝ HOẠT ĐỘNG DẠY HỌC MÔN HÓA HỌC THEO ĐỊNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC HỌC SINH Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ THỊ XÃ THUẬN AN, TỈNH BÌNH DƯƠNG

HUỲNH THỊ THU TRANG*

Ngày nhận bài: 29/09/2016; ngày sửa chữa: 13/10/2016; ngày duyệt đăng: 21/10/2016.

Abstract: The article mentions theory and reality of management of chemistry teaching towards developing learners' competence. Based on this foundation, the article proposes measures to improve efficiency of management of chemistry teaching towards developing learners' competence at secondary schools in Thuan An town, Binh Duong province. These measures require secondary schools to build regulations on teaching management, plan teaching activities in accordance with school's situation, change teaching methods, testing and assessment towards developing learner's competence, etc.

Keywords: Teaching management, chemistry, develop learner's competence, secondary school.

1. Đặt vấn đề

Đổi mới hoạt động dạy học (HĐDH) được coi là nhiệm vụ cơ bản, đầu tiên, quan trọng nhất của các trường học, là tiêu chí để đánh giá chất lượng, hiệu quả giáo dục (GD) toàn diện. Quản lý (QL) HĐDH theo định hướng phát triển năng lực người học là một trong những yêu cầu, đặc trưng của công cuộc đổi mới giáo dục - đào tạo (GD-ĐT) hiện nay. QL HĐDH ở trường trung học cơ sở (THCS), trong đó có HĐDH môn *Hóa học* (HH), có vai trò to lớn trong việc cung cấp tri thức, rèn luyện kĩ năng, bồi dưỡng nhân cách, phát triển năng lực toàn diện của học sinh (HS). Đó cũng chính là vấn đề mà các trường THCS ở thị xã Thuận An (tỉnh Bình Dương) đang quan tâm triển khai, nhằm phát huy những thành tựu đã đạt được, giải quyết những vấn đề bất cập trong hoạt động GD, góp phần thực hiện mục tiêu "nâng cao dân trí, phát triển nguồn nhân lực, bồi dưỡng nhân tài" ở một cấp học trên một địa bàn cụ thể.

2. Cơ sở lí luận và thực tiễn nâng cao chất lượng, hiệu quả QL HĐDH môn HH theo định hướng phát triển năng lực HS ở các trường THCS thị xã Thuận An

Theo lí luận của khoa học QL GD, QL HĐDH môn HH ở trường THCS là sự tác động có mục đích, có tổ chức của chủ thể QL đến hoạt động dạy của giáo viên (GV) và hoạt động học của HS trong quá trình dạy học môn HH, nhằm bảo đảm cho các hoạt động dạy và hoạt động học phối hợp thống nhất với

nhau, diễn ra đúng chương trình, kế hoạch, cùng hướng vào thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ dạy học đã xác định. Lí luận của khoa học QL GD cũng đã xác định chủ thể, đối tượng, mục đích, nội dung và phương pháp QL HĐDH.

Nội dung QL HĐDH môn HH ở trường THCS có thể được tiếp cận theo nhiều phương diện khác nhau: chức năng QL, quá trình QL, chất lượng QL,... Dù được tiếp cận theo phương diện nào, QL HĐDH môn HH ở trường THCS phải chú ý đến việc xây dựng kế hoạch, tổ chức và chỉ đạo thực hiện hoạt động dạy học, nâng cao năng lực đội ngũ GV, đảm bảo các yếu tố cơ sở vật chất theo đặc trưng của bộ môn, tổ chức kiểm tra, đánh giá,... Tất cả các nội dung đó phải bám sát mục tiêu phát triển năng lực HS thông qua dạy học môn HH ở THCS.

HH là khoa học nghiên cứu về các chất và sự biến đổi của các chất; là khoa học thực nghiệm, sử dụng thí nghiệm để nghiên cứu các chất và sự biến đổi của các chất, từ đó rút ra những kết luận khoa học, đưa ra những tri thức lí thuyết vào thực tiễn. Mục tiêu dạy học môn HH ở trường THCS là hình thành cho HS hệ thống kiến thức HH phổ thông cơ bản ban đầu, tương đối hiện đại và thiết thực từ đơn giản đến phức tạp, bao gồm kiến thức cơ sở HH chung, HH vô cơ, HH hữu cơ. Nội dung dạy học môn HH ở THCS bao gồm cấu tạo chất, sự biến đổi của các chất, những ứng dụng và những tác hại của các chất trong đời sống sản xuất và môi trường.

* Trường Trung học cơ sở Bình Chuẩn, thị xã Thuận An, Bình Dương

Phương pháp dạy học HH là sự kết hợp thực nghiệm khoa học và tư duy lí thuyết, đề cao vai trò của giả thuyết, học thuyết, định luật hóa học dùng làm tiên đoán khoa học; kết hợp thí nghiệm, thực hành với tư duy lí luận, vận dụng mô hình trong quá trình chiếm lĩnh kiến thức HH.

Phát triển phẩm chất, năng lực người học là xu thế đổi mới của GD hiện đại, nhằm giúp người học có khả năng ứng dụng, xử lí được những vấn đề trong cuộc sống và xã hội. Theo Dự thảo chương trình GD phổ thông, phẩm chất là những yếu tố đạo đức, hành vi ứng xử; niềm tin, tình cảm, giá trị sống, ý thức pháp luật; năng lực là sự tổng hợp các kiến thức, kĩ năng và các thuộc tính cá nhân khác như hứng thú, niềm tin, ý chí,... để thực hiện một loại công việc trong một bối cảnh nhất định. Các phẩm chất của HS phổ thông bao gồm: sống yêu thương, sống tự chủ và sống trách nhiệm; các năng lực gồm: tự học; giải quyết vấn đề và sáng tạo; thẩm mĩ; thể chất; giao tiếp; hợp tác; tính toán; công nghệ thông tin và truyền thông. Sự kết hợp thống nhất giữa phẩm chất và năng lực tạo nên nhân cách con người.

Thị xã Thuận An có 8 trường THCS. Nhận thức của GV, HS về vai trò của môn học, thái độ và kết quả học tập của HS đối với môn HH,... đã có những tiến bộ, nhưng vẫn chưa đáp ứng được yêu cầu, tiêu chí của một môn học trong trường THCS. Thực trạng đó bắt nguồn từ nhiều nguyên nhân, trong đó có nguyên nhân từ việc QL HĐDH môn HH. Một trong những vấn đề cấp thiết hiện nay, việc đổi mới QL HĐDH môn HH ở các trường THCS ở thị xã Thuận An như thế nào để bám sát định hướng phát triển năng lực người học, chuẩn bị cho việc thực hiện chương trình GD phổ thông sau năm 2018 và phải phù hợp với điều kiện cụ thể của địa bàn thị xã Thuận An.

3. Các biện pháp QL HĐDH môn HH theo định hướng phát triển năng lực HS ở các trường THCS thị xã Thuận An

3.1. Xây dựng và hoàn thiện quy chế QL HĐDH theo hướng phát triển năng lực của HS trường THCS. Xây dựng, hoàn thiện quy chế QL HĐDH theo hướng phát triển năng lực của HS là định hướng cho HĐDH môn HH ở trường THCS, góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn HH theo yêu cầu mới. Xây dựng, ban hành hệ thống văn bản pháp quy trong QL, tạo ra sự đồng bộ, nhất quán trong hệ thống văn bản QL, đảm bảo cho cán bộ, GV thực hiện nhiệm vụ QL HĐDH môn HH tiếp cận với cơ

chế QL mới. Vì vậy, để tạo hành lang pháp lí cho việc QL HĐDH môn HH ở trường THCS, cần phải nâng cao chất lượng việc xây dựng quy chế QL HĐDH của nhà trường phù hợp quan điểm đổi mới; cập nhật, bổ sung, ban hành các văn bản QL mới, hình thành phương thức QL phù hợp với đặc điểm HĐDH môn HH ở địa bàn thị xã Thuận An; ban hành các văn bản chỉ đạo phối hợp HĐDH tích hợp môn HH, hướng tới mục tiêu phát triển năng lực HS, chuẩn bị triển khai chương trình GD phổ thông mới.

3.2. Kế hoạch hóa HĐDH môn HH ở trường THCS theo tiếp cận phát triển năng lực. Việc lập kế hoạch làm cho HĐDH môn HH lựa chọn được phương án tối ưu, chủ động và linh hoạt, tiết kiệm nguồn lực, đảm bảo hướng vào mục tiêu đã định. Không kế hoạch hóa, HĐDH sẽ bị động, lúng túng trong việc phân phối chương trình, đảm bảo tích hợp hài hòa các môn học trong chương trình, bố trí GV, sử dụng cơ sở vật chất và thiết bị dạy học môn HH. Vì vậy, các trường THCS cần xây dựng kế hoạch dạy học môn HH cho toàn trường, từng khối lớp, từng lớp, nhóm HS,... Bên cạnh đó, có kế hoạch bồi dưỡng, dạy học phân hóa theo đối tượng (khá, trung bình, yếu), bồi dưỡng HS giỏi, hướng dẫn HS yếu.

3.3. Tổ chức HĐDH môn HH phù hợp với đặc điểm đội ngũ GV và yêu cầu thực tiễn của nhà trường THCS thị xã Thuận An. Trong điều kiện đổi mới cơ cấu trường THCS, cần phải bố trí, sử dụng, phát triển đội ngũ GV môn HH đủ về số lượng, đạt chuẩn trình độ, hợp lí cơ cấu nhằm phát huy tối đa năng lực, ưu thế của từng người, trong đó có nhiều GV dạy hai môn. Đây cũng là điều kiện để giúp GV học tập nâng cao trình độ chuyên môn, kĩ năng sư phạm, nâng cao ý thức trách nhiệm nhà giáo, thực hiện đúng tiêu chuẩn nghề nghiệp của GV cấp THCS. Cần xây dựng hệ thống tổ chức của nhà trường, bộ môn đáp ứng yêu cầu đổi mới, nâng cao chất lượng HĐDH môn HH, phát triển năng lực HS. Tuyển chọn, bồi dưỡng, sử dụng đội ngũ GV phù hợp với yêu cầu của nhà trường và năng lực cá nhân trong dạy học môn HH và hoạt động GD. Điều tra, khảo sát, phân loại trình độ, kiến thức môn HH của HS ở từng khối lớp để có biện pháp bố trí GV phù hợp; tổ chức biên chế lớp học hợp lí, đảm bảo số lượng, chất lượng, cơ cấu phù hợp với đặc điểm dạy học môn HH và điều kiện thực tiễn nhà trường. Định kì rà soát, sửa đổi, bổ sung và phát triển mới cơ chế QL của trường THCS nói chung và HĐDH môn HH nói riêng.

3.4. Chỉ đạo đổi mới nội dung, chương trình dạy học môn HH theo hướng phát triển năng lực HS, chuẩn bị cho việc đổi mới chương trình GD phổ thông.

Đổi mới nội dung, chương trình dạy học môn HH theo hướng phát triển năng lực HS là phù hợp với xu thế của GD đang chuyển từ chỉ cung cấp tri thức sang phát triển phẩm chất, năng lực người học; HĐDH không phải chỉ để cho HS biết cái gì mà quan trọng là làm được cái gì trên cơ sở những kiến thức ấy. Trên cơ sở chương trình khung, cần chuẩn hóa, hiện đại hóa nội dung dạy học môn HH ở trường THCS. Phát triển chương trình dạy học, cấu trúc lại nội dung, phân bố giữa lí thuyết và thực hành,... theo hướng phát triển năng lực HS. Phân hóa nội dung dạy học môn HH thành các gói nội dung vừa sức với trình độ nhận thức của HS trên địa bàn thị xã Thuận An. Căn cứ mục tiêu dạy học, đối tượng HS, năng lực của GV, điều kiện của nhà trường để xây dựng nội dung dạy học cho thích hợp, đa dạng, thực hiện phân hóa và tích hợp, phối hợp giữa bài học lí thuyết và thực hành, thực nghiệm.

3.5. Đa dạng, linh hoạt việc sử dụng hình thức, phương pháp dạy học môn HH phù hợp với sự phát triển của khoa học, điều kiện của trường THCS. Đa dạng hóa, phong phú hóa các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học thực hành, thực tiễn, nhằm tạo cơ hội cho GV và HS lựa chọn các phương pháp và hình thức tổ chức dạy học HH phù hợp nhất; thu hút HS tham gia vào các loại hình hoạt động học tập, nhờ đó phát triển hoàn toàn phẩm chất, năng lực HS. Cập nhật, tìm kiếm các phương pháp dạy học mới, kết hợp các phương pháp dạy học truyền thống với các phương pháp dạy học hiện đại. Lựa chọn những hình thức dạy học phù hợp nhất cho từng nội dung của bài học HH, phối hợp nhiều hình thức dạy học khác nhau như dạy lí thuyết, thí nghiệm, thực hành (bài giảng lí thuyết, tự học, thảo luận, thực hành, thí nghiệm, thực nghiệm, thực tế, kiểm tra, đánh giá...). Thực hiện phân hóa và tích hợp trong việc sử dụng hình thức và phương pháp dạy học HH; tăng cường các hoạt động thực nghiệm, liên hệ thực tế để HS có những kĩ năng tốt liên quan đến HH (bảo vệ môi trường, an toàn thực phẩm, giữ gìn sức khỏe,...).

3.6. Xây dựng tiêu chí kiểm tra, đánh giá kết quả HĐDH môn HH phù hợp với mục tiêu đổi mới GD. Kiểm tra, đánh giá kết quả HĐDH môn HH không chỉ để lượng hóa kết quả học tập của người

học mà còn nhằm phát hiện, điều chỉnh, bổ sung hoạt động dạy, hoạt động học ở trường THCS. Việc xây dựng bộ tiêu chí đánh giá cũng như thực hiện kiểm tra, đánh giá kết quả dạy học HH ở trường THCS cũng phải hướng vào đánh giá theo mục tiêu phát triển năng lực, phẩm chất của người học. “Biết - Hiểu - Vận dụng” là những yếu tố cần được xem xét trong kiểm tra, đánh giá kết quả dạy học môn HH. Xây dựng tiêu chí đánh giá kết quả hoạt động dạy của GV và hoạt động học của HS. Tiêu chí đánh giá cách thức tổ chức hoạt động dạy của GV phải dựa vào các chỉ số về tính kế hoạch, tính mục đích, giai đoạn chuẩn bị, thực hành dạy học; thông qua mức độ phát triển phẩm chất, năng lực của HS ở hiện tại và xu thế phát triển, tiến bộ của HS.

4. Kết luận

QL HĐDH môn HH là một điều kiện để nâng cao chất lượng GD của trường THCS. Để hoạt động dạy học môn HH ở trường THCS thực sự có hiệu quả, cần phải xuất phát từ những cơ sở lí luận về QL nhà trường, về đặc trưng của bộ môn, về đặc điểm đối tượng HS cũng như các yếu tố đảm bảo của nhà trường. Có như vậy, việc dạy học môn HH mới đảm bảo chất lượng, phù hợp mục tiêu GD, góp phần phát triển năng lực toàn diện của HS. Vận dụng linh hoạt, sáng tạo những quy luật chung của khoa học GD vào điều kiện cụ thể của các trường THCS thị xã Thuận An sẽ làm cho nhiệm vụ QL HĐDH môn HH đạt được mục tiêu đã đề ra. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2008). *Khung phân phối Chương trình môn Hóa học trung học cơ sở* (ban hành kèm theo công văn số 7299/BGDĐT-GDTrH, ngày 12/08/2008 của Bộ GD-ĐT).
- [2] Bộ GD-ĐT (2015). *Dự thảo Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*.
- [3] Hoàng Hòa Bình (2016). *Năng lực và ứng dụng kết quả nghiên cứu năng lực vào xây dựng chương trình môn học, đổi mới mô hình sách giáo khoa, phương pháp dạy học và đánh giá kết quả học tập của học sinh*. Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 131, tr 10-14.
- [4] Nguyễn Thị Bích Hiền (2016). *Phát triển năng lực phát hiện và giải quyết vấn đề cho học sinh thông qua việc xây dựng các bài tập Hóa học mới từ bài tập gốc ban đầu*. Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 128; tr 23-25.
- [5] Nguyễn Thị Sửu - Lê Văn Năm (2007). *Phương pháp dạy học Hóa học*. NXB Khoa học - Kỹ thuật.